

Vindmøller i forhenværende Støvring Kommune

Samlet og redigeret af Britta E. Niels og Niels Nørgaard Nielsen

I det område, der dannede Støvring Kommune, har der ligget en række vindmøller, der alle forarbejdede korn til mel. De er alle for længst revet ned, men heldigvis har vi fotos og arkivalier, der fortæller, hvordan møllerne så ud, hvem der drev dem, og hvordan produktionen foregik.

Bakmøllen i Støvring kort før den blev revet ned i 1950. Foto Kgl. Bibliotek

Leif Rafn malede i 1971 dette billede, hvor Bakmøllen ses i forgrunde med Støvring ligger nede i dalen – som han husker stedet så ud i 1950

Bakmøllen i Støvring

I Støvring lå indtil 1950 Bakmøllen. Den er beskrevet i en anden artikel, så her er kun en kort oversigt over dens historie

Støvring Vandmølle havde været enerådende som mølleri frem til 1854, hvor møllenæringen blev givet fri. Den første, der tog konkurrencen op med vandmøllen, var en vindmølle på bakken øst for Støvring, bygget først i 1870'erne. Den kaldtes naturligt "Bakmøllen".

I 1894 solgtes selve møllen til Hannerupgård øst for Hobro. Møllen blev nedtaget og opstillet her. En ny mølle byggedes året efter på fundamentet fra den gamle. Møllen var af samme type som den gamle; en hollandsk mølle.

I 1927 fik Bakmøllen og Støvring Vandmølle konkurrence af den moderne Ny Mølle, beliggende tæt ved jernbanestationen. Til at supplere vindkraften installeredes i 1934 en dieselmotor til at trække kværnene ved vindstille.

Dieselmotoren erstattedes i 1941 af en elmotor. I 1943 skete et større havari, idet akslen knækkede. Ejeren benyttede lejligheden til en gennemgribende renovering af møllen, idet der også købtes ny vinger og møllehat fra en nedlagt mølle i Ikast.

Under krigen 1940 til 1945 benyttedes møllen af og til af tyske styrtbombefly som fiktivt øvelsesmål, hvilket nok kunne forskrække én og anden. Efter 2. verdenskrig blev der stadig mindre brug for møllen, idet gårdejerne anskaffede sig kværne. I 1950 fik en ny ejer møllen afmonteret og delene sendt til Brovst.

Der kan læses meget mere om Bakmøllen i en særskilt artikel: "Støvring Bakmølle".

Øster Hornum mølle på Estrupvej

Møllen og møllerfamilien Fuglsang

Øster Hornum Mølle

Møllen er sandsynligvis opført i 1870'erne og revet ned 1950.

Verner Andersen (f. 1929) skrev 2006 i en større artikel om, hvordan han huskede Øster Hornum omkring 1939. Her hvad han skrev om møllen:

På Estrupvej ligger møllehuset. Der bor møller Fuglsang og hans kone og deres søn Niels. De er gamle, og Niels er voksen. Som jeg husker det, er huset en lang lav bygning med hestestald i enden. Bag huset er der en stor plads over til møllen, der ligger på bakken. De landmænd, der ikke har fået elektricitet lagt ind, kommer til møllen og får deres korn malet. Jeg har været inde og set, når det hele kørte. Var der god vind, spændte landmanden fra og gik ind til Mølle-Stine for at få en tår kaffe, mens kornet blev malet, så de kunne få det med hjem. Stine havde astma og døjede med at få luft. Hun havde noget sort pulver,

som hun hældte op på en tallerken og satte ild til; det udviklede så en sort røg, som Stine indåndede, og som hun fik et forfærdelig hosteanfald af. Det må jo åbenbart have hjulpet på hendes vejrtrækning, siden hun gjorde det. Alle fik efterhånden elektricitet, så der var ikke mere brug for møllen, der blev sat i stå.

Søren Peter Sørensen, f. 1918 fortæller om en hændelse hans bedstefar, der også hed Søren Peter Sørensen, men gik under navnet "Amerika", født 1842, havde i 1880'erne i forbindelse med møllen i Øster Hornum

En hændelse, der siger meget om både Søren og tiden, han levede i, skal her fortælles, som den er blevet mig fortalt af en gårdmand fra Molbjerg. Hændelsen fandt sted omkring midten af 1880'erne, under Estrups gendarmtid. Sørens første hustru Inge Marie døde i 1884 og Søren var således, mens denne hændelse forekom, enkemand med to børn, Inge Marie og Christian, som sikkert lige var begyndt i skolen.

Søren havde i lang tid undret sig over, at mølleren i byen var i stand til at opfede slagtegrise, til trods for at der ikke fandtes noget jordtilliggende til møllen. En dag skulle Søren til mølle med noget korn, der skulle males. Forinden han kørte hjemmefra vejede han sækkene omhyggeligt, idet han havde en mistanke om, at mølleren "toldede" af sækkene for at skaffe foder til sit grisehold. Ved hjemkomsten foretog Søren en kontrolvejning af sine sække og hans mistanke viste sig at være fuldt berettiget. Mølleren havde "toldet" af sækkene. Søren vendte vognen og kørte straks tilbage til mølleren for at foreholde ham sin mistanke. Mølleren var

Søren "Amerika" Peter Sørensen

stejl og ikke til sinds til at gøre nogen indrømmelse angående svindet i kornet, men Søren, som var en meget bestemt mand, holdt på sin ret. Det hele udviklede sig til en kraftig ordstrid, og herunder greb Søren fat i kraven på mølleren og gav ham nogle lussinger. Søren var vant til, at den slags ting ordnede man på stedet, og så var den potte ude. Mølleren var imidlertid af en helt anden opfattelse og meldte Søren for overfald, som for ham kunne få alvorlige følger.

Nogen tid senere dukke pludselig to ridende gendarmere op hjemme hos Søren for at afhente ham og føre ham til arresten i Nibe. Efter hustruens død var Søren jo blevet alene med Marie og Christian, som sikkert på daværende tidspunkt på dagen var i skole. Trods Sørens protester måtte han følge med til Nibe, vandrende de ni kilometer ad landevejen med en ridende gendarm på hver side.

Det må for ham have været en ydmygende og bitter vandring og tankerne må, som naturligt er, have kredset om, hvordan det nu skulle gå derhjemme. Ikke alene med børnene, men også med dyrene på husmandsstedet.

De to børn måtte således gå helt alene derhjemme et par dage, inden naboerne fandt ud af, at der var noget galt og kunne træde hjælpende til. Ingen vidste hvor Søren var blevet af, før der var nogen, der kom i tanke om at de havde set Søren vandre mellem de to gendarmere på vejen. Børnene var naturligvis ude af sig selv og troede vel aldrig, at de skulle gense deres far mere.

Vi forstår vel ikke i dag, at retssystemet dengang kunne være så brutalt som i det her givne tilfælde, men ved nærmere studier af datidens retsvæsen viser det sig, at denne fremgangsmåde var ret almindelig. Efter nogle dages ophold i Nibe arrest var Søren hjemme igen, og gensynsglæden har sikkert været stor på begge sider. Hvad der videre skete i sagen, og hvor længe han opholdt sig i arresten, vides ikke.

Hjedsbæk Mølle lå, hvor pilen peger

Hjedsbæk Mølle

Der lå en mølle i Hjedsbæk på bakken lige nord for mølledammen.

Den kan ses aftegnet på kort fra slutningen af 1800-tallet. Her udover ved vi på Lokalhistorisk Arkiv intet om denne mølle.

Umiddelbart syd for lå Hjedsbæk Vandmølle ved kroen. Mølledammen kan stadig ses.

Tegning af Byrsted Mølle fra 14. januar 1884. De to mænd foran møllen er sandsynligvis mølle ejer Marcus Hermansen og møllebygger Niels Olsen fra Randers

Byrsted Mølle

Byrsted Mølle blev bygget i 1884, og den lå oprindeligt lidt på afstand af gårde og huse i byen syd for krydset mellem Byrstedvej og Abildgårdsvej.

Det var en uddannet møller, Marcus Hermansen, der først åbnede en købmandshandel og siden tog initiativet og bestilte møllen hos møllebygger Niels Olsen af Strømmen i Randers.

Møllen fungerede tilsyneladende udmærket, og møller Hermansen tjente penge til afbetaling på den store gæld, han havde sat sig i.

Allerede i 1886 solgte han dog møllen og huset på parcel 12 b, fordi hans familie var blevet overtalt af en mormonmissionær til at rejse til Utah i USA.

Den næste ejer kommer fra den anden side af Limfjorden og Jens Martinus Pedersen er også selv møller. Han vil muligvis tjene penge til at købe en landejendom, for efter fem års forløb sælger han møllen og drager nordenfjords.

Møllen går til en gårdmand fra Bradsted, Johannes Nielsen, der ikke selv er møller. Han henter formodentlig en lokal møllersvend hjem til at drive møllen. Johannes Nielsen bliver hurtigt træt af mølleriet og sælger 1894 til den mølleruddannede Peder Pedersen, der er født og opvokset i Byrsted, men har boet flere år i Aalborg efter udstået værnepligt i byen.

Endelig i 1897 overgår møllen til den lokale bager, gårdmandssøn fra Byrsted Niels Nørgaard Mortensen. Niels Nørgaard Mortensen driver møllen til den bliver nedlagt og fjernet. Indtil videre vides kun, at det sker før 1938.

Det er tydeligt, at møllen bygges på et tidspunkt, hvor landbrugssamfundet er under forandring. Der er uro med mange jordhandler og oprettelse af forretninger som kolonialhandel og bageri, og der er opbrud i form af udvandring til USA og indvandring til den lokale storby – Aalborg. Mølleinitiativet skyldes en udefrakommende, men møllen har rod i lokalsamfundet fra begyndelsen, idet nogle gårdmænd indgår i projektet. Sker det i konkurrence med Kalstrup vandmølle, som ligger tæt på Byrsted? Alle møllerne har vist et mindre landbrug ved siden af. På den måde udnyttes dage med vindstille til familiens samlede underhold. Efter århundredeskiftet anskaffer større gårde selv vindmøller til at drive en kværn med. I 1920'erne og 1930'erne kommer elektriciteten og elektromotorer anskaffes til at drive kværnene både på gårdene og på mange små vindmøller. Måske får Byrsted mølle også indlagt elektricitet, men det har ikke kunnet bekræftes.

Der er meget mere at læse om Byrsted Mølle herunder i en særskilt artikel: "Byrsted Mølle".

Torsted Mølle bygget på Storhøjen umiddelbart bag ved Torstedvej 53.

Møllen i Torsted Mølleby

Per Bak, født 1908 i Torsted Skole skrev 1983 dette i "Barn af Himmerland" nr. 3

Indtil midten af forrige århundrede lå arealerne nord for de gamle gårde hen som hede, men opdyrkingen kom så småt i gang. Den tog dog først fart, da en vindmølle blev bygget på en gammel gravhøj i 1885, og efter denne mølle fik

byen sit navn. Nu havde bønderne ærinde til Torsted Mølleby, når de skulle have deres korn malet, og omkring møllen voksede en industriby op. Her var smedje, bødkerværksted, karetmager, sadelmager, skomager, og ikke mindst en købmandsforretning trak folk til byen.

Jens Randers skrev i bogen "Om det gamle Aarestrup Sogn i 500 år" fra 2009 om Torsted Mølle:

På Storhøjens brede flade byggede Christen Carlsen en vindmølle på en ottekantet mur og med 28 alens vinger, der drev to malekværne, en pillekværn, en valsekværn og to sigter. Det skete i 1885, og da han havde lidt med penge, hentede Torstedes gårdmænd Chr. Otte, Chr. Vollesen, Randers Christen m.fl. i alt 24 læs tømmer fra Støvring Station for ham uden vederlag. I alt kostede møllen dog 5.000 kroner at opføre. Ved siden byggedes et lille hus. Hermed var begyndelsen gjort til Torsted Mølleby.

Møllen er for længst forsvundet, da den 26. marts 1913 løb varm, så der udbrød ild i hatten, hvorefter den fuldstændig nedbrændte.

Møllen i Guldbæk lå lige nord for Jens Pedersen Abildgaard ejendom

Møllen i Guldbæk

Samlet og redigeret af Britta E. Nielsen

Møllen i Guldbæk er rejst 1874 på Jens Pedersen Abildgaards jord. Mølleprojektet bliver finansieret af Jens Abildgaard, og mølleren underskriver en panteobligation på beløbet, da han overtager den færdige mølle. Der eksisterer også en omfattende aftale i skødet om grænserne for mølleren brug af hus og omgivende grund og have. Møllen lå placeret højt i landskabet til venstre for Klingerhøjvej med nogen afstand til de nuværende

gårdbygninger på Abildgaard. Oplysningerne herunder om møllebyggeriet er hentet fra Jens Pedersen Abildgaards dagbog. Se "Uddrag og Register til Jens Abildgaards dagbog 1873 – 1877", som kan ses blandt Lokalhistorisk Arkivs arkivalier, se A888.

Møller Christen Jensen er med i projektet fra begyndelsen. Hvordan han er kommet ind i billedet, ved jeg ikke. Møllebyggeren hedder Laurits Jensen og han bor i Vendsyssel. I folketællingen fra 1880 findes i Aalborg Amt, Kær Herred, Vester Hassing, Gandrup By, et hus. Det bebos af Laurits Jensen 36 år, gift, husfader og møllebygger og husmand, født i Ulsted Sogn, Aalborg Amt. Han kommer 1. gang til Abildgaard i Guldbæk 10. januar 1874 for at se på

byggepladsen. Jens Abildgaard betaler ham 100 rigsdaler i forskud. Hele møllen skal koste 410 rigsdaler plus omkostninger til kælderens.

Den 12. januar 1874 gravede man sten til møllekælderen. 22. februar 1874 har Christen Jensen lavet en kørevej til møllen. Samtidig med bygningen af møllen bliver det hus, møller Christen Jensen skal bo i, bygget. 30. marts 1874 er Jens Abildgaard i Aalborg for at hente lægter til Christens hus. Den 1. april hentes der småsten og mursand til møllen, mens Christen er i Vendsyssel hos møllebyggeren.

Den 7. april begynder Jens Hansen og Christen at mure på kælderens til møllen. Den 20. april 1874 henter Jens og Niels Qvist møllebyggerne og to læs af møllen. De nåede først hjem ved midnat. Dagen efter, den 21. april, henter Søren Jensens, Jens Yde og Niels Kraghs resten af møllen. Der er nu seks møllebyggere.

Den 22. april blev møllen rejst, den 23. april blev den tækket og vingerne sat op. Dagen efter er der vindstille og møllebyggerne bliver færdige kl. 16 om eftermiddagen. Christen kører dem til Aalborg.

Den 25. april prøver Jens Abildgaard at grutte korn, men det går ikke godt Den 27. april forandrer de noget ved møllens gangtøj og får den til at gå jævnt. Den 29. april grutter han 4 - 5 tdr. korn om eftermiddagen. Dagen efter prøver han at sigte byg. Den 8. maj overlader Jens Abildgaard møllen til Christen Jensen. 13. maj får de møllen assureret for 600 rigsdaler. Den 25. maj rejser Christen til møllebyggeren. 26. maj er Christen i Nibe med pengene for sit næringsbevis.

Folketællingen for Øster Hornum i 1880. Guldbæk by, et hus:

- Kristen Jensen 39, møller og daglejer, født her i sognet
- Ane Larsen 37, født i Skørping.
- Martine Jensen 9
- Ane Jensen 5
- Jens Jensen 3
- Laura Jensen 1

Der bor faktisk endnu en familie i huset i 1880, selvom det vist var imod de skriftlige tinglyste aftaler:

- Christen Rødbro Jensen 37, født i Wiksø
- Andrea Bertelsen 35, født i Glæde
- Berthea Ane Marie Jensen 1, født i Flødalshus

Jens Pedersen Abildgaard dør i 1886. Derefter passer Christen Jensen møllen til 1888. Der bliver møllen vist udbudt til salg, fordi Christen Jensen er syg og det ser ud til at Jens Abildgårds enke Bolette Marie Nielsen når at købe mølle og hus for 1.400 kr. den 30. juni 1888, inden den bliver solgt videre til Jens Pedersen Quist på Hæsumgaard. Derefter indgås en lejeaftale på møllehuset mellem Bolette og Christen Jensen. Han skal betale 10 kr. om året i leje. Kort efter dør Christen Jensen af sin sygdom. Møllerens kone bliver boende til leje i møllehuset i flere år med børnene.

Jens Quist forsøger at sælge møllen, men ender med at flytte den til Hæsum, vist nok i 1892. Den forbliver i Hæsum, hvor den forfalder og nedrives efter Jens Qvists død i 1905 mens sønnen Søren Qvists ejer Hæsumgård. Det bringer os straks videre til fortællingen om Hæsum Mølle.

Ejer af Hæsumgård Jens Qvist står i døren til Hæsum Mølle omkring år 1900, mens døtrene har stillet sig til fotografering

Møllen ved Hæsumgård

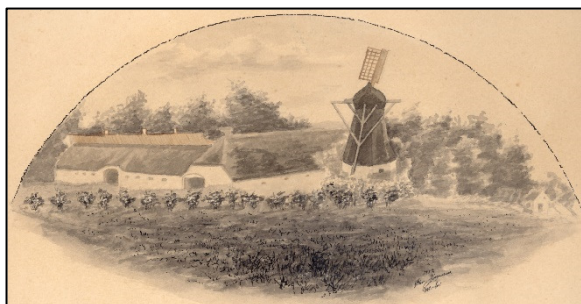
Mogens Qvist Fog, født 1945 på Hæsumgård fortæller i sin bog fra 2017 "Ka' do how" om møllen:

Møllen har en lidt speciel historie. Den blev nemlig oprindeligt rejst i 1874 på Guldbækgården af Jens Qvist's svoger Jens Abildgaard. På et tidspunkt, sidst i 1800-tallet, køber oldefar Jens Qvist så møllen, piller den ned og får den fragtet til Hæsum og genopført lige nord for gården på det, der fra nu af hed Møllebakken.

I Guldbæk fremgår det, var der tilknyttet en møller til møllen, men noget sådant synes ikke at have været tilfældet i Hæsum. Og kender jeg den gamle ret, så var han nok selv mand for at køre "den smuel møll". Og han har helt sikkert nydt det. Jeg tror, han godt har kunnet li "søen ne liegtøw"!

Møllen er i øvrigt beskrevet som en lille, men effektiv mølle. Mon ikke også de andre gårde i byen har benyttet sig af den i dens korte levetid. Allerede på en tegning fra 1912 kan man se, den er i forfald; der mangler flere af vingerne. Min mor Karen (født 1909) kan huske, hun legede i den som barn.

Inden 1920 blev den revet ned og fjernet på nær nogle store cementbrokker, som lå tilbage ved Møllevejen, men en af vingerne blev brugt som overligger i en ladeport på Vodshøjgård, vores nabo mod nord, så den

Hæsumgård og møllen 1912 – flere vinger mangler

fik lov til at tilbringe mange år endnu, tæt på korn, ganske som den var bestemt til! Jeg har set den. Den store møllesten fik et velfortjent otium som havebord i et hjørne af haven under pergolaen.